

Az oktatók és kutatók megbecsülése a minőségi felsőoktatás és kutatás-fejlesztés alapja – a Fialat Kutatók Akadémiája tagjainak nyilatkozata

Fialat kutatóként valljuk, hogy hazánk növekedésének egyik kulcsfontosságú eleme a magas színvonalú köz- és felsőoktatás, valamint kutatás, fejlesztés és innováció. Tapasztalatunk szerint azonban **a hazai fiatal kutatói közösség és tudományos utánpótlás napjainkban kétségbeejtő helyzetben van**. Az alacsony alapbérek és a kiegészítő jövedelmek bizonytalansága [1] egyrészt elriasztja a tehetséges fiatalokat a kutatói pályán való elindulástól, másrészt pedig megélhetési okokból a jelenleg aktív fiatal kutatók közül is sokan elhagyják az oktatói-kutatói pályát. A hiányzó oktató-kutatókat később nem lehet gyorsan és könnyen pótolni a kutatóvá váláshoz szükséges 5-10 éves időtáv miatt, ami – már a közeljövőben – várhatóan **több évtizedes hátrányt fog okozni Magyarországnak**.

A Kulturális és Innovációs Minisztérium kiemelt stratégiai intézkedéscsomagja, a 2023-ban meghirdetett Neumann János Program, amelynek egyik célkitűzése, hogy a doktori képzésben részt vevők számát növelje, és az egymillió lakosra jutó kutató-fejlesztők számát 6 273 főről 9 000 főre emelje. Ezen célok szerintünk is kiemelten fontosak, azonban elérésükhöz biztosítani kell, hogy

- a jelenlegi oktató-kutatók ne hagyják el az országot vagy a pályát;
- a doktori képzésbe a legkiválóbb hallgatók lépjenek be, ott fokozatot szerezzenek, majd a K+F+I szektorban helyezkedjenek el;
- a doktori képzés megkezdése valós alternatívát kínáljon a munkaerőpiacon való elhelyezkedéssel szemben, biztosítva a kutatók számának növekedését.

A fiatal kutatókat érintő számos probléma [1] közül az elmúlt évek magas inflációs környezete miatt a **megélhetést sem biztosító, kirívóan alacsony alpbér** vált a legkritikusabbá. A felsőoktatási szektor eseti béremelései messze **elmaradtak az általános bérszínvonal és a megélhetési költségek növekedésétől**. A helyzetet jól illusztrálja, hogy

- a doktoranduszok állami ösztöndíja (kezdetben nettó 140 000 Ft, később nettó 180 000 Ft) jelentősen **alacsonyabb, mint a hatályos minimálbér** (bruttó 266 800 Ft, ami a 25 éven alattiak SZJA-kezdőjénél figyelembe véve nettó 217 442 Ft);
- a kezdő oktató-kutató, tanársegéd vagy tudományos segédmunkatárs alpbére (bruttó 293 278 Ft) **kiegészítésre szorul** ahhoz, hogy elérje a középfokú végzettséghez tartozó **garantált bérminimum összegét** (bruttó 326 000 Ft), holott ezekhez a pozíciókhoz egyetemi (mester) szintű végzettség, doktoranduszi tanulmányok, s így legalább 4-5 év szakmai gyakorlat szükséges;
- a PhD-fokozattal rendelkező adjunktus alpbére (bruttó 366 600 Ft) **messze elmarad a nemzetgazdasági átlagkeresettől** (bruttó 554 049 Ft a [KSH alapján](#));
- **hasonló a helyzet a kutatói pozíciókban is**, például egyes HUN-REN intézményekben az adjunktusnak nagyjából megfelelő tudományos munkatársi alpbér bruttó 370 000 Ft.

A fenti összegek az állami fenntartású felsőoktatási intézményekre vonatkozó, törvényi minimum összegek, amelyek már tartalmazzák a 2021/22-től bevezetett munkáltatói döntésen alapuló 15+15%-os illetményemelést is. Jóllehet, ezeket az összegeket az intézmények saját hatáskörben megemelhetik, ez sem jelent azonban szignifikáns növekedést (az ELTE-n például a tanársegédi alpbér bruttó 380 000 Ft, míg az adjunktusi bruttó 420 000 Ft). A közfeladatot ellátó közérdekű vagyonkezelő alapítványok által fenntartott intézményekre nem a közalkalmazotti bértábla vonatkozik, ám az elérhető adatok és a Fialat Kutatók Akadémiája által végzett informális felmérés alapján itt sem mondható el, hogy mindenütt jelentősen magasabbak lennének az alpbérek. A magasabb

beosztásokra is jellemző az alacsony alapbér, de a fiatal kutatók azok, akik számára ez a helyzet már kifejezett anyagi nehézséget okoz.

Az **alapbérek rendezéséhez szükséges plusz finanszírozás biztosítása** több szempontból is elengedhetetlen lenne. Bár az egyes kutatók tényleges jövedelme sok esetben magasabb az alapbéreknél, pusztán az ágazati vagy intézményi átlagok vizsgálata megtévesztő, és a valóságnál kedvezőbb képet mutat az alábbi okokból kifolyólag:

- A jövedelmek eloszlása egy intézményen vagy akár karon belül sem egyenletes [2]. Sok helyen előfordul, hogy a fiatalabb kutatók teljes jövedelmét az alapbér vagy ahhoz közeli összeg teszi ki. Pedig a fiatal kutatók az intézményi alapfeladatok ellátásában jelentős szerepet vállalnak: magasabb óraszámokban oktatnak, hallgatókat konzultálnak, oktatástámogató adminisztrációs feladatokat végeznek, mint idősebb kollégáik – sokszor este vagy hétvégén is.
- A kutatók jövedelmük növelését pályázatokkal, projekttevékenységekkel vagy másodállással kényszerülnek megoldani [3]. Azonban a pályázaton indulók közül is csak kevesen nyernek támogatást (sok esetben a pályázóknak csupán 20-25%-a), azaz a teljes fiatal kutatói réteg még kisebb szelete. Ráadásul ezek határozott idejű plusz jövedelmek, amely tevékenységek befejeztével még a legkiválóbbak is visszakerülhetnek az alapbérrre, ha időközben nem sikerül újabb pályázatot elnyerniük.
- Az intézményeken kívülről is érzékelhető alacsony alapbérek miatt az oktatói-kutatói pálya megbecsültsége egyre alacsonyabb, így a tehetséges egyetemi hallgatók közül sokakban fel sem merül, hogy elkezdjék a doktori tanulmányokat. Hiába ígérnek egyes ösztöndíjak az állami ösztöndíjhoz képest magasabb jövedelmet: ha azok elnyerése bizonytalan, és a doktoranduszoknak csupán töredéke részesül belőlük, akkor ezek sem tudják növelni a doktori képzésbe belépők számát.

Mindezen faktorok **folyamatos (lét)bizonytalanságban** tartják a fiatal kutatókat, ez pedig ellehetetleníti a nyugodt, tervezhető, jó teljesítményre sarkalló oktatói és kutatói munkát. Ráadásul a kiegészítő jövedelmekhez jellemzően jelentős adminisztrációs teher, valamint túlóra és stressz is társul, ami könnyebben vezet kiégéshez és/vagy pályaelhagyáshoz. Ugyanakkor a munkaerőpiac számos területen kiszámíthatóbb munkakörülmények és kedvezőbb munka-magánélet egyensúly mellett kínál jóval magasabb jövedelmeket.

A fenti okokból kifolyólag a felsőoktatásban és a kutatóintézetekben dolgozó **fiatal kutatók helyzete mostanra kritikus fázisba ért**. Azonnali beavatkozás nélkül hosszú távra ellehetetlenülhet a hazai, magas hozzáadott értéket képviselő szakemberek képzése, a tudományos utánpótlás és a kiemelkedő kutatási, fejlesztési és innovációs tevékenység.

Ezért **arra kérjük a döntéshozókat, hogy fontolják meg a fenti szempontokat, és biztosítsanak plusz forrásokat az alapbérek emelésére** a teljes felsőoktatási és kutatóintézeti szférában és kiemelten a fiatal kutatói pozíciókban. Véleményünk szerint ez jelentősen hozzájárulna a **kiszámítható életpálya** biztosításához a hazai fiatal kutatói közösség számára, és ez szolgálná a közép- és hosszú távú nemzetgazdasági érdekeket is.

Ez irányú kérésünket továbbítjuk a Kulturális és Innovációs Minisztérium, valamint a Miniszterelnökség illetékeseinek is.

Nyilatkozatunkkal egyben szolidaritásunkat fejezzük ki a több ezer állami egyetemi és kutatóintézeti dolgozóval, akik nyílt levélben fogalmazták meg bérrendezéssel kapcsolatos kéréseiket.

Budapest, 2024. április 15.

Aláírta:

1. Abonyi András
2. Alpár Donát
3. Bagoly Zsuzsa
4. Bálint Erika
5. Balla Esztella
6. Beke-Somfai Tamás
7. Csongrádi Gyöngyi
8. Csuka Dorottya
9. Dékány Éva
10. Dömötör Orsolya
11. Ercsey-Ravasz Maria-Magdolna
12. Fekete Zoltán
13. Fröhlich Georgina
14. Gazdag-Tóth Boglárka
15. Gselmann Eszter
16. Haranginé Lukács Réka
17. Hartmann Bálint
18. Hatvani István Gábor
19. Horváti Kata
20. Hungler Sára
21. Kecskés Gábor
22. Kelemen Zsolt
23. Kerepesi Csaba
24. Kóspál Ágnes
25. Kovács Karolina Eszter
26. Kun Bernadette
27. Lázár Zsófia
28. Lencsés Ákos
29. Lendvai László
30. Lengyel Balázs
31. Lipták Katalin
32. Máté Ágnes
33. Mátyás-Rausch Petra
34. Micskei Zoltán
35. Mohr Emőke
36. Ördögné Kolbert Zsuzsanna
37. Pach Péter Pál
38. Pircs Karolina
39. Poór Péter
40. Sik Domonkos
41. Sódorné Bognár Zsófia
42. Szalma Ivett
43. Szentgáli-Tóth Boldizsár
44. Szilágyi Adrienn
45. Toldy Andrea
46. Tóth György
47. Veszélka Szilvia
48. Wilhelm Imola
49. Zsidó András Norbert

[1] Németh, B ; Munkácsy B ; Vida ZsV ; Fröhlich G ; Hatvani, IG ; Tóth, Gy ; Solymosi K. ; Máté Á ; Lőrincz L ; Lengyel B. A fiatalok helyzete az akadémiai pályán. Kutatási jelentés. 2022. ISBN: 978-615-6448-18-7, DOI: <https://doi.org/10.36820/fka.2022>

[2] Németh, B ; Munkácsy, B ; Vida, ZsV ; Fröhlich, G ; Hatvani, IG ; Tóth, Gy ; Solymosi, K ; Máté, Á ; Lőrincz, L ; Lengyel, B. Egyenlőtlenségek a magyarországi fiatal kutatók között: tanulságok a Fialat Kutatók Akadémiájának 2021-es felméréséből. MAGYAR TUDOMÁNY 184:12 pp. 1529-1543. (2023)

[3] Hartmann, B ; Bálint, E ; Kovács, KE ; Lipták, K ; Máté, Á ; Wilhelm, I ; Zsidó, NA. Az ösztöndíjak és támogatások szerepe a fiatal kutatói életpálya során. MAGYAR TUDOMÁNY 184: 12 pp. 1566-1574.(2023)